

- using deep learning and digital twin generation. In *Robotics and Computer-Integrated Manufacturing*, 2022, 73, 102258. <https://doi.org/10.1016/j.rcim.2021.102258>
9. XI, N., CHEN, J., GAMA, F., RIAR, M., & HAMARI, J. The challenges of entering the metaverse: An experiment on the effect of extended reality on workload. In *Information Systems Frontiers*, 2022, pp. 1-22. <https://doi.org/10.1007/s10796-022-10244-x>
10. DUFFY, L. N., STONE, G. A., TOWNSEND, J., & CATHEY, J. Rethinking curriculum internationalization: Virtual exchange as a means to attaining global competencies, developing critical thinking, and experiencing transformative learning. In *SCHOLE: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education*, 2022, 37(1-2), pp. 11-25. <https://doi.org/10.1080/1937156X.2020.1760749>
11. BUSH, T. Reviewing fifty years of EMAL scholarship: Longitudinal perspectives on the journal and the field of educational leadership and management. In *Educational Management Administration & Leadership*, 2022, 50(2), pp. 187-191. <https://doi.org/10.1177/17411432221077767>

CZU: 37.016:81/373.43+316.77:159.947.5
DOI: 10.46727/c.v2.1-2-10-2022.p126-133

COMPLETAREA VOCABULARULUI ACTIV ȘI DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR COMUNICATIVE ALE ELEVILOR. ACTIVITĂȚI ȘI OPORTUNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

SANDU-GROSU Svetlana,

Instituția Publică Liceul Teoretic „Gheorghe Asachi”, Chișinău, Republica Moldova,

ORCID: 0000-0002-8062-7692, e-mail: sandu-grosu.svetlana@chisinau.edu.md

Rezumat. *Îmbogățirea vocabularului presupune lărgirea progresivă a sferei de cunoaștere a elevilor, a experienței lor de viață, înseamnă dobândirea de noi achiziții, care contribuie la constituirea și dezvoltarea conduitei verbale. Elevul aude și citește foarte multe unități de vocabular pe care le descifrează fără dificultate. Important este să valorificăm dicționarele în scopul aflării sensurilor cuvintelor necunoscute, stabilirii relațiilor între cuvinte și completării vocabularului activ. Pentru dezvoltarea competenței de comunicare, e nevoie de stocare în memorie, cu precizie, a termenilor noi de vocabular, conform câmpurilor lexicale alese motivat, propunându-se rețele asociative de diverse tipuri, în care vorbitorul, accesibil, include un element lexical.*

Cuvinte-cheie: *vocabular, neologisme, asimilare, motivație, comunicare.*

Abstract. *To enrich vocabulary involves the progressive expansion of students' knowledge, their life experience, means to acquire new acquisitions, which contribute to the formation and development of verbal*

behavior. The student hears and reads many units of vocabulary that decodes them without difficulty. It is important to value dictionaries in order to find out the meanings of unknown words, establish relationships between words and complement active vocabulary. To accomplish competence of communication, it is necessary to store in memory, with precision, the new terms, according to the chosen motivated lexical fields, proposing associative systems of various types, in which the accessible speaker includes a lexical element.

Keywords: vocabulary, neologisms, assimilation, motivation, communication.

Preocuparea pentru îmbogățirea, activizarea și nuanțarea vocabularului apare permanent, încă din primele clase ale școlii generale. Prin întreagă activitate de învățare la lecții se urmărește cu asiduitate îmbogățirea, precizarea, diversificarea vocabularului elevilor, însușirea resurselor expresive ale limbii, formarea deprinderilor de exprimare corectă. Îmbogățirea vocabularului presupune lărgirea progresivă a sferei de cunoaștere a elevilor, a experienței lor de viață, înseamnă dobândirea de noi achiziții, care contribuie la constituirea și dezvoltarea conduitei verbale. Precizarea vocabularului se împletește strâns cu activitatea de îmbogățire a lexicului, fiind un proces complex și de durată (se continuă pe tot parcursul școlarității și chiar toată viața). [5, p. 54]

Cu perseverență, profesorul trebuie să urmărească activizarea vocabularului, adică trecerea cuvintelor și expresiilor noi, învățate, în vocabularul activ al elevilor, transformarea noilor achiziții lexicale în creațiile lor personale. Astfel, începând cu clasele gimnaziale, crește importanța acordată complexelor lexicale ce formează vocabularul, iar ceea ce începe a interesa este nu atât diversitatea acestora cât locul pe care-l ocupă în piramida lexicului propus a fi studiat. Cu toate că vocabularul de uz restrâns, prin însuși termenul ce i se atribuie, pare a fi o parte „secundară” din ceea ce urmează a fi învățat, totuși s-a remarcat rolul însemnat al acestuia în crearea și dezvoltarea competențelor de comunicare.

Didactica limbii române la începutul mileniului III presupune ancorarea puternică a elevilor în realitățile timpului pe care le trăiesc, formarea și dezvoltarea competențelor de comunicare ale elevilor, familiarizarea lor cu diverse situații de comunicare (orală/scrișă, texte literare/nonliterare), adecvate vârstei școlare, crearea unor situații reale de comunicare [9, p.11].

Predarea și învățarea vizibile apar atunci când învățarea este obiectivul explicit și transparent, când există o motivare corespunzătoare și când atât profesorul, cât și elevul (în modurile lor diferite) caută să determine dacă și în ce măsură obiectivul propus este realizat; atunci când există un feedback oferit, dar și cerut, și când persoanele implicate (profesori, elevi, colegi) sunt active, pasionate și interesate în a participa la actul învățării [7, p.40].

Procesul de modernizare a vocabularului poartă un caracter continuu și incontestabil. Conform recomandărilor Comisiei Europene, *modalitatea optimă de a facilita dezvoltarea competențelor lingvistice ale elevului în ceea ce privește vocabularul* poate fi atinsă:

- prin simpla *constatare a cuvintelor* și locuțiunilor folosite în textele autentice orale și scrise;

- pe calea deducției sau prin *consultarea dicționarului* în caz de necesitate în cursul sarcinilor și activităților;
- prin *prezentarea cuvintelor în context*, de exemplu în textele din manualele școlare, și folosirea lor ulterioară în exerciții, în activități de exploatare etc.:
- prin *prezentarea însoțită de suporturile vizuale* (imagini, gestică și mimica, acțiuni corespunzătoare, obiecte diverse etc.)
- prin *memorizarea unor liste de cuvinte* etc.:
- prin *explorarea unor câmpuri semantice și lexicale*;
- prin *pregătirea pentru folosirea dicționarelor unilingve și bilingve*, a glosarelor și a enciclopediilor și a oricărei alte lucrări de referință[...]. [2, p.120]

Acumularea cunoștințelor din diverse domenii (inclusiv din cadrul materiilor școlare) completează vocabularul prin unități lexicale noi – termeni și nu numai. Orice unitate se asimilează prin includerea ei de către persoane care o „achiziționează” într-un subansamblu. Pe parcursul anilor de studii, elevul aude și citește foarte multe unități de vocabular pe care le descifrează fără dificultate, altele le învață conștient, dar multe trec pe dinainte: nu intră nici în vocabularul pasiv, adică nu sunt recunoscute, și – cu atât mai mult – în vocabularul activ. Obiectivele instruirii formative nu țintesc memorarea cuvântului de dragul memorării, ci relevarea legăturilor unității de vocabular cu ceea ce este operațional în lexicul elevului [3, p.74].

Elevii încep să lucreze cu dicționarul în clasele primare. În clasele de gimnaziu, ei conștientizează tot mai mult necesitatea utilizării dicționarelor, fără de care este de neconceput atât studiul limbii și literaturii, cât și al altor materii școlare [14, p.61]. Important este să valorificăm dicționarele în scopul aflării sensurilor cuvintelor necunoscute, stabilirii relațiilor între cuvinte și, evident, îmbogățirii vocabularului. Actualmente, am fi tentați să credem că elevii nu prea sunt interesați de dicționare, căci răsfoirea lui implică ieșirea din zona de confort, solicită efort intelectual, de aceea elevii nu înțeleg cât de interesantă și utilă îndeletnicire este răsfoirea dicționarelor, ca să nu mai vorbim despre impactul acestei activități asupra formării intelectuale.

În așa fel, am ales a lucra la orele de limba și literatura română cu „*Dicționarul de cuvinte recente (DCR)*” de Florica Dimitrescu, fiindcă este primul dicționar datat al cuvintelor noi din limba română, care reflectă vitalitatea și dinamica vocabularului limbii române dintr-o perioadă bine determinată, într-unul din stilurile cu cea mai largă circulație – stilul presei. Principiul verificat de practica lexicografică după care tăria unui dicționar constă nu atât în definiții, care pot fi de diverse tipuri, se pot modifica, se pot rafina, cât în citate, într-o bogată ilustrare. [4, p.10]

Pentru excerptarea materialului lexical, ne-am adresat presei, pentru că ea este printre primele canale care aduce la cunoștința maselor noutățile din diverse domenii, surprinde „pe viu” schimbările în limbă; presa mânuiește un limbaj extrem de receptiv (deci deschis inovațiilor), merit

să reflecte realitatea lingvistică actuală; în plus, aceasta are calitatea de a influența în gradul cel mai înalt limba vie de astăzi. La lecția de limba și literatura română cu subiectul „*Stilul publicistic*”, elevii au venit cu articole din cele mai citite publicații de la noi, din Republica Moldova, – „VIP magazin”, „Săptămâna”, „Literatura și Arta”, „Timpul”, „Moldova” ș.a. Lucrând în grup, au ales cele mai interesante articole și au demonstrat receptivitatea periodicelor în utilizarea neologismelor, aplicând Turul galeriei în cadrul orei.

Pe parcursul unității „*Vocabularul limbii române*”, elevilor le-a fost propusă explorarea neologismelor selectate din DCR, variate ca părți de vorbire: substantivele – *feeling, remake, leadership, shopping, talk-show, jobshop, kitsch (kitscizare), coach, desident*; adjectivele – *cronofag, echidistant, aiurisant, alb-ivoriu, imperisbil, crazy, dilematic, bestial, albastru-electric*; verbele – *marginaliza, culpabiliza, mediatiza, puncta, computeriza, adultiza, concluziona*; adverbele – *live, ok* și interjecția *ups*. Pornind cu lectura articolelor lexicografice, selectate de profesor pe fișe, elevii au diferențiat sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor, remarcând predilecția acestora pentru monosemie și având posibilitatea de a încadra în contexte potrivite termenii. Apoi, în cadrul lecției cu tema „*Specificul comunicării orale. Reguli ale dialogului*”, prin metoda simulării, au fost valorificate cuvintele noi în contexte de comunicare propuse de Peter Senge în cartea „*Școli care învață. A cincea disciplină aplicată în educație*”:

Conversația #1: Invitația. O invitație oferă o posibilitate de a alege să participi.

Conversația #2: Oportunitatea. Această conversație permite alegerea unei noi oportunități pentru viitor, în contrast cu negocierea intereselor și rezolvarea problemelor din trecut.

Conversația #3: Asumarea. Această conversație pleacă de la premisa că noi suntem atât creatorii lumii noastre, cât și produsele acesteia. Întrebarea este cum contribuim noi la crearea realității curente.

Conversația #4: Refuzul. Această conversație începe prin a le permite oamenilor să spună „nu”. Fiecare persoană are nevoie de șansa de a-și exprima îndoielile și rezervele. A spune „nu” este începutul unei conversații despre angajament și implicare.

Conversația #5: Implicarea. Este o promisiune că vă veți angaja pentru niște scopuri mai înalte, și nu doar de dragul recompensei personale.

Conversația #6: Punctele forte. Fiecare exercițiu se încheie cu această conversație. Dacă vă focalizați pe punctele forte, acestea vor putea fi întărite. [11, p.25-26]

Un alt dicționar uzual la orele de limba și literatura română, mai ales când e vorba de verificarea ortografiei formelor unor cuvinte noi, este „*Dicționarul ortografic școlar (DOȘ)*” de Elena Ungureanu, Aliona Zgardan-Crudu. Precum afirmă autoarele „A le pretinde vorbitorilor de limba română și, în primul rând, elevilor, în secolul computerului, să cunoască ortografia pe motiv că aceasta este o datorie de cetățean, chiar un omagiu adus limbii, nu ar fi decât un simplu slogan.

Cu toate acestea, competența de scriere (și de pronunțare) corectă a unui text este, indiscutabil, un indiciu al nivelului de cultură al unei persoane”. [13, p.6]

În vacanța, elevii au avut a lectura DOȘ, fixând notițe de lectură. După, în cadrul unității „*Tipuri de dicționar*” au avut de realizat un Proiect de grup în Power Point la subiectul „*Prezentarea experienței de lectură a unui dicționar*”, aplicând tehnica Cubului. În așa fel, au descris, comparat, asociat, analizat, aplicat și apreciat DOȘ, evidențiind, mai cu seamă, cuvintele noi a căror ortografiere nu le-a fost clară până acum. Important este faptul că prin așa activitate nu doar au valorificat ortografierea cuvintelor noi în comunicarea orală și scrisă, ci au activat *competența specifică de aplicare a normelor limbii române literare (gramaticale, ortografice, punctuaționale și stilistice) în exprimarea orală și scrisă, demonstrând discernământ și cultură lingvistică.*

Conform *Contextului extern de utilizare a limbii* propus de Cadrul european comun de referință pentru limbi, diferențiem domeniile majore în care se înscriu activitățile comunicative: domeniul public, profesional, educațional și personal. [2, p. 48] Prin limbă, prin studiul textelor, elevul își creează o viziune despre viața cotidiană (hrană, muncă, hobby); condițiile de viață (nivelul de trai); relațiile interpersonale (familie, societate) etc. De exemplu, explorarea câmpului lexical neologic al *alimentației* a avut loc în cadrul *Atelierului de lectură și discuție: Stilurile funcționale ale limbii literare. Textul „Salata la români” de Radu Anton Roman* [6, p. 11]. Ca temă pentru acasă elevii au avut a desfășura un experiment lexical: utilizarea în cadrul unei conversații cotidiene a cuvintelor neologice din domeniul gastronomic – brânzeturi: *Gorgonzola, Brânza feta, Mascarpone, Mozzarella, Ricotta, Șvaițer, Camembert*. În urma realizării experimentului dat, s-a atestat faptul că, în funcție de domeniul de activitate al interlocutorului și vârsta acestuia, crește/descrește randamentul cunoașterii anumitor cuvinte noi din aria alimentelor. Reacțiile au fost diverse: de la siguranță până la ostilitate. Elevilor le-a plăcut mult să desfășoare experimente de așa gen, fiind în rol de actanți principali ai „provocării”. Esențial este faptul că și-au antrenat competența de comunicare orală, având posibilitatea a utiliza cuvintele noi și a se convinge că, în actualitate, pentru a pretinde că ai un profil de vorbitor cult, trebuie să cunoști varii termeni neologici, indiferent de domeniul de activitate în viitor. Respectiv, când au fost puși în cadrul evaluării practice în situația de a crea un *Plan de afaceri pentru deschiderea unui restaurant*, posterele proiectelor individuale au fost inedite, înregistrându-se rezultate elocvente în grila operaționalizării cuvintelor noi din aria gastronomică.

Ulterior, am ales „*Dicționarul tematic ilustrat (DTI)*” de *Elena Ungureanu*, deoarece DTI cuprinde 1500 de termeni, traduși în trei limbi (engleză, franceză, rusă): termenii selectați acoperă câteva dintre cele mai importante domenii ale habitatului omului – locuința, alimentația, vestimentația, îngrijirea corpului; domeniile reflectate sunt foarte voluminoase, sunt prezentați mai

ales termenii neologici sau mai puțin cunoscuți și termenii care prezintă dificultăți de înțelegere, traducere, ortografie și/sau pronunție. [12, p.7-8]

Pentru dezvoltarea competenței de comunicare, e nevoie de stocarea în memorie cu precizie a termenilor noi de vocabular, conform câmpurilor lexicale alese, propunându-se rețele asociative de diverse tipuri, în care vorbitorul include un element lexical. Important este accesibilitatea lor, în așa fel ca organizarea cognitivă a lexicului să nu întâmpine dificultăți în momentul activării acestora. Bunăoară, pentru lecțiile cu tema „*Sensul fundamental (de bază), propriu și figurat*” și „*Relațiile de sens (sinonimele)*”, au fost alese cuvintele din DTI care aparțin câmpului lexical al *locuinței: dală (caldarâm), marchiză (copertină), preș (carpetă), living (salon, hol, vestibul, antreu), dining (sufragerie), dressing (debara, garderobă), lucarnă (tabacheră), chepeng (ușă/capac orizontal)*. Mai întâi s-a propus articolul din DTI, apoi la ecran s-a prezentat imaginea corespunzătoare, între timp elevii își fac notițele în vocabularul pe care-l au la limba și literatura română. Urmează încadrarea în contexte și utilizarea adecvată a acestora. La verificarea temei pentru acasă cu privire la însușirea/memorarea cuvintelor noi, se propun doar imaginile la ecran mare și elevii actualizează cuvântul corespunzător, miza fiind pe învățarea vizuală, efectiv dezvoltată la o bună parte dintre elevi. Referitor la *Chestionarea sau examinarea orală*, anchetele psihologice arată că cca 60% din elevi trăiesc o tensiune emoțională în cadrul chestionării orale; pentru alții, același moment al lecției este un prilej de „evadare”. Iată de ce chestionarea orală cere mult tact, un climat de încredere și de echitate, în care gradele de recompensă și de penalizare formează o balanță echilibrată [1, p.220].

Valorificarea vocabularului neologic al elevilor în studiul limbii și literaturii române influențează pozitiv nivelul competenței de comunicare orală și scrisă a elevilor și stadiul capacității acestora de a-și autoaprecia cantitativ și calitativ vocabularul activ. În primul rând, elevii au înțeles rolul primordial al lucrărilor lexicografice în descoperirea sensului neologismelor și stabilirea sinonimelor recente ale acestora. În al doilea rând, neologismele propuse elevilor au fost valorificate în comunicarea orală și scrisă în cadrul unor alocuțiuni, discursuri, proiecte individuale și de grup, experimente lexicale, analize ale periodicelor, exerciții de recunoaștere și disociere, expuneri în baza imaginilor de pe carduri, analogii semantice în baza imaginilor ș.a. De asemenea, elevul a devenit mai conștient și mai obiectiv în ceea ce privește capacitatea de comunicare utilizând cuvinte noi, obținând convingerea de a evita utilizarea cuvintelor argotice (xenisme, barbarisme). De aceea recomandăm:

1. În școală să se studieze temeinic structura vocabularului limbii, pentru a cunoaște originile exprimării și a da apreciere cuvenită relațiilor cu popoarele din limbile cărora au fost preluate unități lexicale noi (poate chiar și introducerea unui curs opțional referitor la *Neologisme și vocabular*).

2. Corectitudinea utilizării neologismelor trebuie să fie determinată printr-o reglementare bine structurată și motivată. Pentru a evita unele confuzii, propunem a nu se recurge arbitrar, ci a se consulta dicționarele ortografice unde sunt comise mai puține cazuri de dispută în probleme de ortoepie, ortografie, gramatică, iar la transcrierea neologismelor mai recent adoptate să se utilizeze metoda transliterației ca să se prevină unele posibilități ilare de autoadaptare.

3. Profesorul trebuie să le cultive elevilor interesul pentru dicționare, în calitate de lucrări care le formează atât cultura lingvistică, cât și cea generală, să-i convingă de importanța acestora pentru cunoașterea lumii, realității în general și a limbii române și a altor limbi în special.

În concluzie, tema *Completarea vocabularului activ și dezvoltarea competențelor comunicative ale elevilor* reunește două arii tematice care provoacă, în prezent, interesul cercetătorilor: vocabularul neologic al limbii și competența de comunicare. Este evident faptul că cercetarea nu va fi niciodată în stare să identifice acele strategii de instruire care funcționează cu fiecare elev din fiecare clasă. Lucrul pe care-l poate face cercetarea este să ne indice acele strategii care au o șansă bună (un grad mai ridicat de probabilitate) să funcționeze bine cu elevii. Fiecare profesor trebuie să hotărască ce strategie să utilizeze cu elevul potrivit la locul potrivit. În fapt, o mare parte dintr-o predare reușită reprezintă o artă, un meșteșug [8, p.15].

Pentru a încheia, venim cu afirmația concludentă a lingvistului Sextil Pușcariu: „Neologismele ce năvălesc în limbă se pot asemăna cu trenurile încărcate cu străini, care intră în găurile orașelor mari. Unii din călători coboară pentru ca peste puțin timp să se urce iarăși în tren și să plece mai departe: sunt neologisme cu o viață efemeră, care nu izbutesc să se încetățenească în limbă. Sunt însă călători care intră în oraș și rămân acolo. Unii sunt singuri și numai încetul cu încetul se obișnuiesc în noua lor patrie, păstrând caracterul străin toată viața lor. Alții însă sunt așteptați în gară de rude și prieteni, care-i îmbrățișează la sosire și în societatea cărora rămân mereu. Acestea sunt neologismele care de la intrarea lor în limbă au fost asimilate elementului băștinaș și au intrat în familia cuvintelor înrudite etimologicește” [10, p.403].

Bibliografie:

1. BOCOȘ, M., CHIȘ, V., FERENCZI, I., IONESCU, M., LĂSCUȘ, V., PREDA, V., RADU, I.; coord. MIRON, I., IOAN, R.. Didactica modernă. Ediția a 2-a, rev. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. 240 p. ISBN 973-35-1084-X
2. Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare. trad. din lb. fr.de Gheorghe Moldovanu. Chișinău: S. n., 2003 (F. E. –P. „Tipogr. Centrală”). 204 p. ISBN 9975-78-259-0
3. CARTALEANU, T., COSOVAN, O.. Succesul demersului didactic la limba română. Supliment al revistei „Didactic Pro...”, nr. 3, Chișinău, 2002.

4. DIMITRESCU, F. Dicționar de cuvinte recente. Ediția a II-a. București: Ed. LOGOS, 1997. 245 p. ISBN 973-97800-9-1
5. GHERGHINA, D., GHERGHINA, M., NEAGOMIREANU, D., CHILOM, E.. Vocabularul limbii române în școală – Craiova: Editura „Didactica Nova”. 1996. 318 p.
6. GRÎU, N. Lectură pentru ghidarea în carieră. Ateliere de lectură, scriere și discuție. Chișinău: Dorința, 2016. 80 p. ISBN 978-9975-130-71-4
7. HATTIE, J. Învățarea vizibilă. Ghid pentru profesori. Traducere din engleză de Cristina Dumitru, consultant științific: Adina Glava. București: Ed. Trei, 2014. 416 p. ISBN 978-606-719-058-8
8. MARZANO, J. R. Arta și știința predării. Un cadru cuprinzător pentru o instruire eficientă. Traducere din engleză de Nadina Vișan. București: Trei, 2015. 368 p.
9. NOREL, M. Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar. Brașov, 2010. 247p.
10. PUȘCARIU, S. Limba română. Vol.I. București: Ed. Minerva, 1976. 540 p.
11. SENGE, P. Școli care învață. A cincea disciplină aplicată în educație. Traducerea din engleză de Zinaida Mahu. București: Ed.Trei, 2016.
12. UNGUREANU, E. Dicționar tematic ilustrat. Chișinău: ARC, 2014, 272p. ISBN 978-9975-61-814-4
13. UNGUREANU, E., ZGARDAN-CRUDU, A. Dicționar ortografic școlar. Chișinău: Știința, 2010, 376 p. ISBN 978-9975-67-656-4
14. ZGARDAN-CRUDU, A. Utilizarea surselor lexicografice în studierea limbii și literaturii: Curs opțional pentru gimnaziu: Repere conceptuale și metodologice. Chișinău: S. n., 2016 (Tipogr. „Garomont-Studio”). 68 p. ISBN 978-9975-136-10-5